

Zabudnuté na polici XV.

Uverejňujeme 15. časť výberu z publikácie **HRY HOREHRONSKÝCH DETÍ**, ktoré ako metodický materiál zozbieral a vydal v troch dieloch folklorista, pán **Kliment Ondrejka** v rokoch 1972 - 1974.

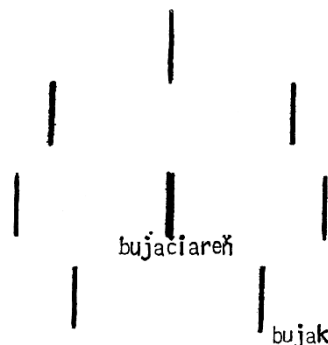
V tejto časti pokračujeme prezentáciou **Hier s nožíkom** a **Hier so švihadlom**. Tieto typy hier sa na Horehroní nachádzajú v podobných formách, ako aj v rámci celého Slovenska. Nachádzajú a uchovávajú sa v podobe aktívnej, ale už prevažne len v latentnej podobe. Upozorňujeme, že *pôvodný text nie je jazykovo upravený a je presným prepisom pôvodného materiálu*. Detské hry v súčasnosti upadajú do zabudnutia a bolo by veľmi osožné oprášiť ich a pracovať s nimi v rámci rôznych socializačných aktivít aj v súčasnej dobe. Veríme, že Vás budeme inšpirovať a materiál budete vedieť tvorivo využiť vo svojej pedagogickej práci s deťmi v rámci rôznych krúžkov a v hudobno-pohybových aktivitách.

HRY S NOŽÍKOM

A. SO STÁLymi ÚLOHAMI.

1. NA BUJAKA. (VALKOVŇA - ZLATNO 1961)

Jeden kolíček zabodnú do trávniku - to je „bujaciareň“. Nožíkom si každý odmeria rôznym smerom rovnakú diaľku a zabodne si tam menší kolíček „bujaka“.

Rad-radom každý berie nožík za rúčku a snaží sa ho silným hodom zabodnúť do zeme čo najhlbšie. Pokiaľ je v zemi, tam (*pri zemi*) ho chytí prstami, vytiahne ho a o zabodnutú dĺžku posunie „bujaka“ bližšie k „bujaciarni“. Kto posledný doženie svojho „bujaka do bujačiarne“ je „bujakom“.

a) SMSS – V (1900), str. 182: Na peklo. (Vršatský: Hry našich detí. - Mukušovce a Bohunice v Trenčiansku, Solčany v Nitriansku.)

b) Biely Potok – Ružomberok 1957, Rojkov 1961, Švošov 1961, Lipt. Sliache 1940.

2. ŠKÔLKA S NOŽÍKOM. (POH. MAŠA 1961)

Chlapci musia s nožikom tri krát urobiť nasledovné úkony:

1. Položiť nožík rovnobežne s prstami na dlaň tak aby hrot smeroval dopredu. Nožík nadhodit tak, že sa vo vzduchu obráti hrotom čo možno zvisle nadol a zabodne sa do zeme.
2. Ako 1, ale nožík položiť na chrbát ruky.
3. Nožík položiť priečne na päst'- do jamky pri prvom prstovom stavci (pri nechtoch). Rúčka je na malíčkovej strane. Privrátením a švihnutím ruky obrátiť nožík z vodorovnej polohy do zvislej - aby sa zabodol do zeme.
4. Pravým ukazovákom oprieť nožík hrotom o lakt'ový zhyb a myknutím nadol dať mu rotáciu, aby sa zabodol do zeme.
5. Ako 4, ale nožík sa opiera o temeno (o čiapku).

Komu sa nožík nezabodne, alebo aj zabodnutý je nachýlený tak silno, že sa pod jeho rúčku nevstrčia dva prsty, musí nožík odovzdať nasledujúcemu, ktorý začína tam kde predošlý pokazil. Kto má prvú škôlku, robí si druhú. Tá už začína hádzaním z chrbta dlane. Tretia začína z päste, štvrtá z lakt'a a piata z hlavy. Kto má všetkých päť, začína všetko od začiatku.

a) IX C 1

b) Beňuš 1958: Stovky. S princípom ubúdania „škôlka“.

c) Dobš. Ľad. jaskyňa 1960: Nožikovaňe.

d) Ružomberok - Biely Potok 1957, Švošov 1961, Lipt, Sliače 1940.

B. S VÝMENOU ÚLOH.

Hry sa nevyskytujú

C. S PRIBÚDANÍM, UBÚDANÍM.

1. PALIČKOVANIE. (HELPA 1961)

Názov hry vznikol asi z pôvodného používania zastrúhanej paličky.

Chlapci z najvyšších ročníkov sa prostredníctvom „paličkovania“ hrajú aj o peniaze.

1. Tri razy oprieť nožík ostrým koncom, o ľavé predlaktie a pravou prevrtiť (*pretočiť*) tak, aby sa zabodol do zeme.
2. Ako 1, ale z hlavy.
3. Ako 1, ale z ľavého pleca.
4. Položiť nožík na dlaňovú stranu päste tak, aby hrot smeroval k prednej strane pästi a hodením na zem ho zabodnúť. tri razy.
5. Ako 4, ale ľavou päťou.

Ide o to, kto prv vyjde. Ak sa hrajú traja, prvý absolvent nemá ani jeden gól, druhý má 1 a tretí 2 góly. Po viacnásobnom opakovaní sa góly spočítajú. Vyhráva, samozrejme, s najmenším počtom.

a) Šumiac 1960: Na nožiky.

Hrávajú sa chlapci najmä pri pasení. Zabodnutie sa uznáva, ak je rúčka aspoň na dva prsty od zeme. Počet hráčov je ľubovoľný. Každý úkon sa opakuje tri razy.

1. Vyhodiť dľaňou - nožík smeruje hrotom dopredu – ako prsty.
2. Ako 1, ale nožík sa položí len na dva prsty – najbežnejšie spojený ukazovák a prostredník.
3. O ľavé predlaktie oprieť hrotom a pravou prekoprcnuť.
4. Ako 3, ale z hlavy.
5. Ako 3, ale z pleca.
6. Ako 2, ale nožík sa hádže z hánkovej strany ukazováka a prostredníka.
7. Nožík položiť na dľaňovú stranu päste odvrátenej ruky, tak, že hrot je od palcovej strany a privrátením hodiť.
8. Ako 3, ale z kolena.

Kto všetko najskôr urobí je z hry von, čiže vyhráva.

a) IX A 2.

HRY SO ŠVIHADLOM

A. SO STÁLÝMI ÚLOHAMÍ.

1. O SKÁKAČKU. (POLOMKA 1960)

Dievčatá skáču o preteky so šnúrou, preskakujúc ju rôznym spôsobom. Šnúrou rovnomerne švihajú tak, že začínajú odpredu nadol. Šnúra držaná na krajoch skákajúcou opisuje okolo nej akoby plášť pretiahnutej gule.

1. Skáče znožmo ponad švihadlo.
2. Preskakuje z nohy na nohu na mieste.
3. Preskakuje z nohy na nohu z miesta (v behu).
4. Skáče na skrížene znožených nohách.
5. Poskakuje na pravej.
6. Poskakuje na ľavej.
7. Vysoké skákanie v drepe.

Každý cvik robia dovtedy, dokiaľ nepokazia, aby si overili svoje schopnosti. Keď pokazí jedna skáče to isté druhá, príp. i ďalšie spoločníčky. Jedna rekordérka vraj spravila bez zavadenia švihadlom na jeden dúšok až 1100 skokov znožmo. Konečné poradie hráčov určuje dosiahnutý počet príslušných preskokov.

a) Poh. Maša 1961: Školka so švihadlom.

V Poh. Maši si ustália po koľko budú každý cvik robiť - napr. po päť krát. Potom skáču a keď niektorá pokazí, musí prepustiť akciu d'alsej. Každá si snaží urobiť „školku“ čo najskôr a potom „školiek“ čo najviac.

1. Skoky na znožených nohách.
2. Poskakovanie na jednej.
3. Poskakovanie na druhej.

Keď má niektorá všetky tri cviky (po päť krát každý) spravené, začne švihanie opačným smerom (spred na hor - ponad hlavu, za chrbát a od zadu popod nohy). Poskakovanie ostáva ako na začiatku. Teda

4. na oboch,
5. na jednej
6. na druhej nohe.
7. Skákanie na oboch nohách, ale ruky pred platným preskokom musí prekrižiť („vajce“).
8. Skákať na dvoch skrížených nohách.
9. Preskakovať stále z pravej na ľavú asi stopovo vopred. (♩) preskok z pravej na ľavú (♩) prešľap na pravú).
10. „Preplietat“ (♩) Preskok cez šnúru na pravú nohu pred ľavú dnu. ♪ poskok (cez šnúru) na pravej, ľavú prednožiť dnu. Potom to isté opačnou nohou).

b) X B 1.

c) Dobš. ľad. jaskyňa 1960: Na skákačku.

d) Hubová 1961-, Lipt. Sialče 1962.

B. S VÝMENOU ÚLOH.

1. BIELA - MODRÁ - ČERVENÁ. (POH. MAŠA 1961)

Dve chytia švihadlo a krúčia ním. Jedna medzi nimi cez švihadlo skáče. Krútiace rytmicky - podľa toho ako prechádza švihadlo popod nohy strednej - opakujú:

Biela, modrá, červená.

Biela, modrá, červená.

Jedna z nich je totiž biela, druhá modrá a tretia červená. Ak je záujemkýň o skákanie viac, vyvolávajú i viac farieb. Na ktorú farbu stredná pokazí, tá ju ide v skákaní vymeniť. Ak však pokazí na svoju farbu, pokračuje v skákaní d'alej.

a) Polomka 1960: O skákačku.

V tejto obmene sa hrajú zásadne len tri. Mimo biela, modrá, červená vyvolávajú aj iné trojice názvov („šidlo - mydlo - umývadlo, zlato - striebro - diamant“).

b) xA1_.

c) Rojkov 1961, Lipt. Sliache 1962.

C. S VÝMENOU ÚLOH.

Hry sa nevyskytujú.

Pokračovanie – Hry z ceruzkou a perom